

Tarhamaltsan siemenet itivät nopeasti.

Tarhamaltsan lehtisatoa valmistuu.

Syyskylvöjen aika!

TÄNÄ vuonna kokeilin mm. ylläpitolajeista tarhamaltsan (*Atriplex hortensis*) viljelyä ja parhaillaan odotan tätä kirjoittaessani sen siemensadon kypsymistä. Tarhamaltsa on Euroopan vanhimpia keittiökasveja ja sitä käytetään pinaatin tapaan. Pohjosmaihin se on mahdollisesti tullut 1100-luvulla. Lehtien maku on parhaimmillaan kesän alussa ja sadonkorjuun voi aloittaa, kun lehtiä on kehittynyt noin 10 kpl. Kukka-aiheet on syytä katkaista, jos mieli syödä lehtiä, sillä kukinnan seurauksena lehtien maku muuttuu vähemmän mehukkaaksi ja lehdet ohenevat. Osa varsista kannattaa kumminkin jättää siementen tuotantoon seuraavaksi satokaudeksi sekä toimitettavaksi siemenvälitykseen.

Tarhamaltsa on helppo viljellä ja se menestyy vaatimattomissakin oloissa. Tarhamaltsan tunnetaan myös nimellä tarhasavikka ja se muistuttaa jauhosavikkaa. Viljelemäni kanta on peräisin NordGenistä ja alla tietoa sen historiasta:

Tarhamaltsa JAPANSK SPENAT *Atriplex hortensis* NGB17948

Den japanska spenaten odlades i Ulla Östlunds föräldrahem i Ålsärter utanför Katrineholm på 1930-talet. Familjen umgicks med Hallsbergs- Kalle som var intresserad av växter, ren kom spenaten därifrån, funderar Ulla. Varifrån just namnet 'Japansk spenat' kommer ifrån vet man inte. Ulla använder mållan i ren, till spenatsoppa, lasagne och som stuvad målla. Ulla ren några stjälkar gå i frö och när fröstängeln är ”mogen som ett vetefält” bryter hon den och ren den på tork. Sedan kan de torra fröna rensas från stängeln. 'Japansk spenat' ren ganska låg målla, den blir ungefär en meter hög och ger stora, kraftiga helgröna långa blad som är svagt buckliga och otandade. Sesto tietokanta: <https://sesto.nordgen.org/sesto/index.php?scp=ngb&thm=s esto&lst=&accnumtxt=NGB17948>

Syksyn siemensato talteen

Siemeniä kypsyy koko kasvukauden hieman eri aikoihin riippuen kasvilajista. Syksylläkin riittää puuhaa siementen keruussa. Parasta aikaa on kerätä kuivalla ilmalla, mutta myös kosteammalla ilmalla se onnistuu. Mistä tietää, että siemen on valmis kerättäväksi? Siemenet ovat yleensä valmiita kerättäväksi silloin, kun siemenperä on kuiva ja kova. Tällöin myös siemenet ovat yleensä kovakuorisia ja kypsiä.

Kosteammalla ilmalla voi kerätä siemeniä jälkituleentumaan. Tällöin kannattaa kerätä koko kasvin latva varsineen, sitoa nippuihin ja laittaa roikkumaan alaspäin. Kuivattaa voi sisällä tai ulkona sateensuojassa. Siemenet kuivuvat parhaiten ilmapassa ja kuivassa paikassa. Kuivatesa kasveja alaspäin niiden alle kannattaa laittaa mm. sanomalehti, josta

← *Siemensatoa kypsymässä.*

varisseet siemenet on helppo kerätä. Kasvien kuivussa myös siemenet kypsyvät ja kuivuvat ja ovat valmiita kerättäviksi kun kasvin lehdet ovat kuivuneet. Tässäkin tapauksessa siementen tulee keruuhetkellä olla jo oikean kokoisia ja ainakin jo ensimmäisten siementen on oltava myös kypsän värisiä.

Kasvin latvoja voi kerätä myös paperikasseihin kuivumaan ilmavasti, siemenet sitten ropisevat suoraan pussin pohjalle. Sopiva lämpötila kuivaamiseen on normaali huoneenlämpö. Liian korkea lämpötila, jos lämpötila nousee yli 40 °C, heikentää tai jopa saattaa kokonaan tuhota siementen itävyyden. **Tämän vuoden maatiaiskasvista eli väinönputkesta toivotaan myös tuoretta siementä välitykseen!**

Lähettkää siemeniä syyskylvöihin

Monien lajien kohdalla on parasta saada ne maahan jo samana syksynä. Alla olevaan listaan on koottu lajeja, jotka tarvitsevat kylmäkäsittelyä itääkseen ja/tai joiden itävyys on parhaimmillaan, kun ne pääsevät maahan heti samana syksynä: rusko- ja tiikerililjan itusilmuja, ilmasipulia ja talvivalkosipulin itusilmuja sekä lajeja joiden itävyys on parhaimmillaan tuoreena: väinönputkea, saksankirveliä, kurjenpolvia, katkerointa, kurjenmiekköjä, ukonhattuja, päivänliljoja, alppiikkiputkea, vuokkoja, kiurunkannuksia, pioneja, esikkoja ja kulleroita. Siemenet voi lähettää Pirkolle osoitteeseen: Pirkko Kukkola, Kuusjoenperäntie 45, 25340 KANUNKI tai viedä Maatiaisien toimistoon/ kivistämyymälään: Stenbäckinkatu 8, 00250 Helsinki. AVOINNA ke-to 12-18. Muistakaa laittaa nimi ja alkuperätiedot mukaan lähetyksiin.

Siementen tilaaminen

Itusilmuja ja ilmasipulia ei välttämättä ole tarjolla ensi keväänä, koska itusilmut ja pikkusipulit ovat vaarassa kuivua talven aikana. Ne kannattaa tilata ja istuttaa nyt syksyllä. Muitakin lajeja voi tilata syyskylvöihin viimeisen siemenluettelon tilausnumeroilla tai Verkopuodista: <https://www.maatiainen.fi/puoti/>.

Erityisesti kylmäkäsittelyä vaativat lajit eli siemenluettelossa kylvöohjeella C ja D merkityt lajit on helpointa kylvää syksyllä. Myös kaikki puuvartiset lajit tarvitsevat yleensä kylmäkäsittelyn itääkseen.

Syyskylvöterveisin
ANNE

→ Kulleron siemenet kypsymässä kauniina rykelmänä.

Verikurjenpolven siemenet valmiina pongahtamaan.

Hei Maatiaisen jäsenet!

Syksy ja sadonkorjuun aika on taas tullut. Luultavasti Teillä kaikilla puutarha ja kasvimaata pursuaa satoa. Ainakin siitä päätellen, kuinka ahkerasti siemeniä keväällä tilattiin. Varsinkin hyötykasvien siemeniä täältä pakkaamosta lähetettiin huomattavasti enemmän kuin aikaisempina vuosina. Osittain varmaan johtui ”koronakeväästä” jolloin ihmiset kotoilivat enemmän.

Suomi on pitkä maa ja säät vaihtelivat maan eri osissa. Ainakin täällä Etelä-Suomessa kesäkuun hellejakso näytti pysäyttävän kasvun ja se jatkui vasta heinäkuussa, joten siementen kypsyminenkin on jäänyt myöhäisemmäksi. Toivottavasti kuitenkin taas ahkerasti keräätte ja lähetätte siemeniä Maatiaisen siemenvälitykseen. Hyvin monista lajeista siemenet loppuivat varastosta menneen kevään ja kesän aikana. Varsinkin luonnonkasvisokset ovat olleet suosittuja, joten varmaan niittyjä on perustettu pörriäisten iloksi.

Kaikilla on varmaan myös pakastimet ja kellarit täynnä luonnonantimia, kuten minullakin. Näin hyvää luonnonmarja- ja sienivuotta en muista. Sienessä käydessäni katselin säälien sitä valtavaa mustikkamäärää, joka on jäänyt metsään, vaikka niitä ahkerasti poimittiinkin.

Kylmäsittelyn vaativia lajien siemeniä voi kylvää vielä talvellakin ruukkuun, joka säilytetään ulkona, joko lumeen haudattuna (jos sitä saadaan) tai ulkovarastossa, jossa lämpötila vaihtelee 0-asteen molemmin puolin. Luonnollinen kylmäsittely ulkona on usein tehokkaampaa kuin jääkaapin tasainen viileys.

Hyvin vähän olemme saaneet Teiltä palautetta siitä, miten siemenet ovat itäneet ja onko kaikista kasvanut sitä, mitä olisi pitänyt. Tällaisen palautteen saaminen auttaa meitä siemenryhmässä kehittämään toimintaamme. Tietoja voi lähettää sähköpostilla siemen@maatiainen.fi. Kaikki, sekä kielteiset että myönteiset palautteet, ovat tervetulleita.

Syysterveisin
PIRKKO KUKKOLA

← Ukonhatun siemenet vielä raakoja tuppilon sisällä.

Ilmasipulini

TEKSTI JA KUVA: SEIJA PAANANEN

MINUN Ilmasipulini on lähtöisin kotoani Pohjois-Savosta, pienen mökin puutarhasta. Olen syntynyt vuonna 1950 ja muistan sipulit kotoani jo ollessani pieni. Niistä mummo teki voisipulikastiketta perunoiden kanssa. Muistan myös, miten sipulinvarsista leikattiin renkaita ja niitä laitettiin leivän päälle ja isän pyytämää suolakalaa viipaleina.

Ilmasipulin varsia käytettiin myös alkukesästä muihinkin ruokiin ja salaatin joukkoon. Salaatin kasvatusta oli aika harvinaista siihen aikaan, ainakin meidän kylällä. Salaatin sekaan laitettiin myöhemmin kesällä Ilmasipulin pieniä sipuleita pilkottuna muiden aineiden lisäksi. Äidin tekemä salaattikastike se oli hyvää - se maistui salaatin kanssa! Reseptiä en osannut tallentaa itselleni.

Ilmasipuli on monivuotinen sipulilaji. Varsia voi alkaa käyttää keväällä niiden kasvetta leikkaamalla noin kolmen sentin korkeudelta sipulista. Silloin ne jatkavat kasvamista ja niitä voi leikata uudelleen taas varsien kasvetta. Varret jätän kasvamaan siinä juhannuksen jälkeen, jotta ne pääsevät ”kukkimaan”, jolloin varsien päähän muodostuu pieniä sipuleita. Niitä voi käyttää kaikkiin ruokiin, joihin sipulia käytetään. Ne voi säilöä

myös hillisipuleiksi ja käyttää siten lisukkeina tai sellaisenaan.

Syksyllä niistä voi myös lisätä ilmasipulia laittamalla sipulit maahan. Paras aika on syyskuun loppupuolella, kun ne ovat lopettaneet kasvunsa, silloin ne juurtuvat hyvin. Keväällä ne lähtevät muodostamaan vartta, joka on syötävää. Itse annan sen kasvaa ja vahvistua ensimmäisenä vuotena, toisena vuotena alan käyttää vartta alkukesästä ja loppukesän annan varsien jälleen kasvaa, jolloin varsien päähän muodostuu pienet sipuliryppäät.

Ilmasipuli on aika vaatimaton maan suhteen, mutta ravinteikkaassa multamaassa se kasvaa hyvin. Tuhkaa tai kalkkia on hyvä lisätä maahan istutuksen aikaan ja joka toinen vuosi. Keväällä vaikka ripaus kanankakkaa vauhdittamaan kasvamista.

Itselläni on Ilmasipulia aika paljon ja toimitan pikkusipuleita Maatiaisen siemenvälitykseen, josta voitte tilata niitä. Ilmasipuli on sellainen katoava vanhanajan kasvi, jota kannattaa vaalia sen säilymisen puolesta. Lisäksi se on monikäyttöinen sipulilaji.

Ilmasipulista on nyt kova kysyntä - lähetä sipuleita Siemenvaihtoon!